

ЕКОНОМІЧНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ДЕРЖАВИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

© 2017 МИКИТАСЬ В. В.

УДК 338.2

Микитась В. В. Економічний суверенітет держави як визначальний інструмент економічної політики в умовах глобалізації

Сучасний світ характеризується стрімкими глобалізаційними та інтеграційними процесами, які мають як позитивний, так і негативний вплив на розвиток кожної країни. Національні економіки діють в умовах глобальної невизначеності, що стає площиною формування та реалізації державної економічної політики, яка повинна не тільки описувати умови стратегічного розвитку країни, а й адекватно реагувати на ризики, що супроводжують складні інтеграційні процеси. Неспроможність держави вчасно й адекватно відреагувати на ризики призведе до того, що вигоди та позитивні ефекти від інтеграційних процесів виявляться меншими, ніж вплив дестабілізуючих факторів. За таких умов саме економічний суверенітет стає найважливішим інструментом держави, за допомогою якого вона може захистити свої національні економічні інтереси та сформувати ефективну економічну політику.

Ключові слова: економічний суверенітет держави, державна економічна політика, інтеграційні процеси, глобалізація, економічна безпека, національні інтереси.

Табл.: 2. Бібл.: 10.

Микитась Вікторія Володимирівна – кандидат економічних наук, викладач кафедри економіки та обліку, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (пров. Отакара Яроша, 8, Харків, 61045, Україна)

E-mail: viktoriiia.mykytas@gmail.com

УДК 338.2

Микитась В. В. Экономический суверенитет государства как определяющий инструмент экономической политики в условиях глобализации

Современный мир характеризуется стремительными интеграционными и глобализационными процессами, которые оказывают как положительное, так и негативное влияние на развитие каждой страны. Национальные экономики действуют в условиях глобальной неопределенности, становящейся плоскостью формирования и реализации государственной экономической политики, которая должна не только описывать условия стратегического развития страны, но и адекватно реагировать на риски, появляющиеся при сложных интеграционных процессах. Неспособность государства своевременно и адекватно отреагировать на риски приведет к тому, что выгоды и позитивные эффекты интеграционных процессов окажутся меньшими, чем влияние дестабилизирующих факторов. В таких условиях именно экономический суверенитет становится самым важным инструментом государства, при помощи которого оно может защищать свои национальные экономические интересы и формировать эффективную экономическую политику.

Ключевые слова: экономический суверенитет государства, экономическая политика государства, интеграционные процессы, глобализация, экономическая безопасность, национальные интересы.

Табл.: 2. Библ.: 10.

Микитась Виктория Владимировна – кандидат экономических наук, преподаватель кафедры экономики и учета, Харьковский торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета (пер. Отакара Яроша, 8, Харьков, 61045, Украина)

E-mail: viktoriiia.mykytas@gmail.com

UDC 338.2

Mykytas V. V. The Economic Sovereignty of the State as the Defining Instrument of Economic Policy in the Context of Globalization

The modern world is characterized by rapid integration and globalization processes, which have both a positive and a negative impact on the development of each country. National economies operate in the midst of global uncertainty, which is becoming the platform for the formation and implementation of the State economic policy, which should not only describe the conditions for strategic development of country but also adequately respond to the risks emerging out of the complex integration processes. The failure of the State to respond in a timely and adequate manner to the risks will result in lesser benefits and positive effects of integration processes than the impact of destabilizing factors. In such circumstances, economic sovereignty becomes the most important instrument of the State through which it can defend its national economic interests and form an effective economic policy.

Keywords: economic sovereignty of the State, economic policy of the State, integration processes, globalization, economic security, national interests.

Tbl.: 2. Bibl.: 10.

Mykytas Viktoriia V. – PhD (Economics), Lecturer of the Department of Economics and Accounting, Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics (8 Otakara Yarosha Lane, Kharkiv, 61045, Ukraine)

E-mail: viktoriiia.mykytas@gmail.com

В умовах глобальних структурних зрушень посилилася потреба в комплексній результативній економічній політиці держави щодо реалізації цілей ефективного розвитку економічних суб'єктів і держави у зв'язку з переходом до ринкової економіки деяких країн світу. Змінилася роль держави як суб'єкта господарювання, макрорегулятора, що веде до комплексу нових теоретичних і практичних питань регулювання економіки, розв'язання інституційних та соціальних проблем. Система державної підтримки господарюючих суб'єктів в Україні недостатньо ефективна та не забезпечує повною мірою економічних, правових, організаційних та інформаційних умов для функціонування інституцій-

ного середовища, яке б сприяло сталому економічному розвитку та гарантувало стабільні темпи економічного зростання. Україні потрібне вдосконалення, передусім, державної економічної політики, яка б сприяла створенню ефективної соціально орієнтованої, конкурентоспроможної економіки.

Метою статті є обґрунтування необхідності модифікації економічного суверенітету держави як інструменту економічної політики в підвищенні глобальної конкурентоспроможності країни на підставах національних інтересів і національної ціннісної ідентичності за умови глобалізації.

Складні проблеми, що постали перед Україною в контексті посткризового відновлення економіки, інклюзивного соціально-економічного розвитку, підвищення стратегічної дієздатності держави, обумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування сутності, змісту, ролі та місця економічної політики в суспільстві, визначення особливостей економічної політики держави за сучасних умов.

Сучасне світове господарство характеризується стрімким зростанням глобальних трансформаційних процесів. Процес глобалізації має об'єктивні та суб'єктивні складові, а наслідки її впливу на трансформаційні процеси країн світу – як позитивні, так і негативні.

Процес глобалізації світової економіки значною мірою обмежує здатність національних урядів контролювати всі економічні процеси всередині країни, що необхідно враховувати при проведенні економічної політики. В умовах зростання глобалізації світового господарства класичні інструменти національної економічної політики, призначені для активізації економічного зростання та подолання кризових явищ в економіці, значною мірою втрачають свою дієвість. ТНК і фінансова децентралізація узалежнюють держави від процесів, що відбуваються на світових ринках, часто зумовлюють негативний вплив на економіку окремих країн. Суттєво впливають на самостійну економічну політику урядів рішення міжнародних економічних організацій і дій ТНК, що іноді суперечать національним інтересам країн [8].

При глобалізації кожна країна не здатна існувати в умовах економічної автаркії. (Автаркія означає політичну й економічну незалежність однієї держави від інших; стан «замкнутої» торгової держави – закритої, економічно самодостатньої, ізольованої від решти світу.)

Отже, потреби економічного розвитку вступають у суперечність з принципом непорушності державного суверенітету тією державою, кордони якої перешкоджають економічній ефективності, у цілому соціальному прогресу. Однак, підкорюючись економічній доцільності, держави відкривають свої кордони, стикаються з фактом напливу іноземних валют і наркотиків, міжнародних терористів, потоків інформації, що надходять із інших країн. Усе це неминуче знижує ефективність функціонування державного апарату і примушує шукати нові форми та способи вирішення нагальних внутрішніх економічних і соціальних проблем.

Звужуючи сферу діяльності національних урядів, економічна глобалізація послаблює підвалини державного суверенітету. Держава втрачає значення гаранта збереження демократичних засад суспільства. Починають діяти закони вільного ринку, а не національних парламентів. Життєво важливі для всієї країни рішення приймаються людьми, яких ніхто не знає і які не пройшли через публічні процедури хоча б за формою демократичних виборів і нерідко керуються інтересами не більшості населення країни, а своїми, винятково корпоративними. Відбувається збільшення впливу капіталу на економіку, суттєво зменшується роль держави в економіці. Її функції переходять до приватних осіб, регіональних або міжнародних організацій.

Таким чином, глобалізація здійснює суперечливий вплив на національну економічну політику держав, що проявляється у протиріччях між ресурсами, що породжує глобалізація, та їх асиметричною локальною концентрацією; між зростаючою складністю завдань в умовах поширення глобальних викликів і ризиків та обмеженістю національних можливостей у їх розв'язанні; між тенденціями соціалізації та гуманізації вектора цивілізаційної трансформації та поширенням протилежних тенденцій – поглиблення соціальної нерівності, зростання неконтрольованої конфліктності, масової стихійної міграції.

Отже, світ сьогодні рухається до свого нового стану, де держави починають втрачати кордони, а економічні відносини зумовлюють політичні зміни (цей процес називають «економічним універсумом»), що і є беззаперечним свідченням економічної природи глобальних трансформацій у сучасному світі.

У сучасних умовах нелінійності глобального розвитку та непередбачуваності довгострокового прогнозування, коли проблеми та протиріччя в економіці накопичуються поступово, але їх критичний рівень заздалегідь невідомий, необхідне детальніше вивчення основних глобальних тенденцій і викликів світовому розвитку, що визначають імперативи для кожної країни. За таких умов складність, гетерогенність, невизначеність, нелінійність і асиметричність перерозподілу світових ресурсів, як найважливіші складові сучасного соціально-економічного глобального розвитку, призводять до формування низки країн, для яких економічна глобалізація виявляється як якісно нова умова розвитку, на яку вже практично неможливо впливати, але яку обов'язково потрібно враховувати.

Умовою якісного економічного розвитку країни є вироблення специфічної національної моделі економічної політики, яка має враховувати особливості неформальних правил (національні цінності) конкретної держави. Тому для формування ефективної економічної політики в державі слід створювати власну систему інститутів, яка б базувалася на особливостях соціального та культурного капіталу.

На наш погляд, за сучасних глобалізаційних процесів економічний суверенітет стає ядром, базисом економічної політики держави.

Таким чином, поглиблення трансформаційних процесів у національну економіку приводить до модифікації економічного суверенітету країни.

Питання суверенітету держави тривалий час розглядалося науковцями виключно у площині права та визначалося з позицій можливості держави як інституту впливати на перебіг економічних, політичних і соціальних процесів на власній території. У цьому сенсі суверенітет сприймався як незалежність держави від інших держав у її внутрішніх справах і в зовнішній політиці. Крім того, у Декларації про принципи міжнародного права ООН, прийнятій 24.10.1970 р., зазначено, що кожна держава має невід'ємне право вибору політичної, економічної, соціальної й культурної системи без втручання з боку інших країн [7, с. 685].

Інтегрованість країн світу в міжнародні торговельно-економічні та кредитно-фінансові зв'язки все більше ставить під сумнів можливість держави повною мірою впливати на економічний розвиток, розподіл національних ресурсів. За останнє десятиріччя набув сучасного імпульсу серед наукової та політичної спільноти дискурс щодо можливостей утримання в умовах відкритості внутрішніх ринків макроекономічної стабільності та забезпечення саме економічного суверенітету, протидії руйнівним екзогенним впливам. Нині стає актуальним питання про роль економічної політики держави у збереженні та забезпеченні економічного суверенітету.

Уваги потребує аналіз економічного суверенітету з огляду як становлення та розвитку поглядів на його формування, так і особливостей його тлумачення в умовах глобалізації та нинішнього послаблення ролі національних політик держави. Актуальним є питання узагальнення наукових підходів до змісту та ключових ознак суверенітету в перебігу еволюції інституту держави, що дозволить забезпечити подальший розвиток теорії економічного суверенітету, економічної безпеки та вдосконалити наукове підґрунтя державної політики щодо забезпечення суверенітету держав із незрілими економіками в умовах їх активного інтегрування у глобальний економічний простір.

У роботах науковців-економістів поняття економічного суверенітету значною мірою збігається з поняттям економічної безпеки. Так, зазначається, що при дослідженні даних понять предмет – один, але розглядається в різних ракурсах: економічний суверенітет розглядається як складова частина державного суверенітету, а економічна безпека – як складова частина національної безпеки. «Економічна безпека характеризується таким станом національної економіки, що дозволяє зберігати стабільність до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розширеного відтворення й має можливість задовольняти потреби індивідуума, родини, суспільства, держави» [1, с. 448].

Названа в характеристиці сукупність «стабільність», «здатність», «можливості» можна розглядати як складові частини економічного суверенітету. У монографії визначені також загрози економічній безпеці – зазіхання на економічний суверенітет.

Економічна суверенність держави в сучасних умовах є складною проблемою національного розвитку, визначається системою факторів і тими інтеграційними процесами, які трансформують розуміння та реалізацію економічного суверенітету.

Отже, важливою умовою формування економічної політики держави в сучасних умовах є врахування можливого впливу як позитивних, так і негативних наслідків інтеграційних процесів на національну економіку.

Розуміння суперечливого поєднання національного та наднаціонального в розвитку економік країн світу дозволяє вказувати на те, що стан і можливості підтримки економічного суверенітету значним чином залежать від перебігу міжнародних економічних відносин як за участі самих держав, яких це торкається безпосередньо, так і держав – світових лідерів. А отже, можна говорити

про таку концептуальну ознаку, як відносний характер забезпеченості національного економічного суверенітету відкритих економік у сучасну добу.

За сучасних умов розвитку світового господарства й якісного входження в глобальний простір пріоритетними напрямками національної економічної політики держави, які забезпечуються за допомогою економічного суверенітету держави, є:

- ✦ створення умов і механізмів розширеного відтворення національної господарської системи на основі оптимального поєднання ендогенних та екзогенних джерел і факторів розвитку;
- ✦ ефективний розподіл національних і наднаціональних повноважень держави в економічному розвитку за умов модифікації економічного суверенітету шляхом врахування впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на відтворювальні можливості держави;
- ✦ досягнення нової якості життя суспільства за рахунок поєднання цілеспрямованих дій держави та енергії громадянської самоорганізації.

У результаті аналізу, проведеного групою експертів [6], були отримані показники рівня економічної безпеки країни (табл. 1).

Аналізуючи поняття економічної безпеки, можна зробити висновки, що її рівень виступає критерієм ефективності формування та реалізації економічної політики держави, ступеня забезпеченості національних інтересів країни та її населення. Економічна безпека означає наявність у держави стійкої здатності забезпечити сприятливі показники макроекономічних балансових агрегатів: платіжного балансу, бюджетного балансу, а також зовнішньоторговельного балансу в довгостроковій перспективі [3, с. 53].

Основними зовнішніми факторами загрози економічній безпеці України є:

- ✦ переважання сировинних товарів в експорті, втрата ринків на продукцію машинобудування;
- ✦ залежність від імпорту на багато товарів, у тому числі на продовольство;
- ✦ зовнішня заборгованість, фінансова залежність диктує економічну нестабільність;
- ✦ недостатній експортний і валютний контроль, слабка робота митних служб;
- ✦ нерозвиненість фінансової, організаційної, інформаційної інфраструктур підтримки конкурентоспроможності експорту та раціональної структури імпорту;
- ✦ недосконалість транспортної структури в умовах експортно-імпортних операцій;
- ✦ недостатній асортимент експортних товарів;
- ✦ диверсифікація ринків збуту інших держав, а не власних товарів;
- ✦ неефективне та недостатнє залучення і використання інвестицій;
- ✦ витік фінансових коштів з країни [2].

На сьогодні дуже важливим є розуміння того, що глобалізаційні та інтеграційні процеси не ведуть до зменшення ролі держави, навпаки, для якісного інтегрування економіки будь-якої країни є необхідною умова

Показники рівня економічної безпеки України [6]

1	2	3	4	5	Оцінка
Низька	Помірна	Середня	Значна	Висока	
Критерії					
Продовольча безпека – здатність задовольнити попит на ринку продовольства за рахунок власних ресурсів					3,2
Демографічна безпека – наявність та якість трудових ресурсів, здатних задовольнити потреби (попит) ринку праці					2,3
Виробнича безпека – здатність промислового комплексу забезпечити розширене відтворення економіки					2,0
Фінансова безпека – стабільність і надійність фінансово-банківської системи					2,0
Науково-технологічна безпека – такий рівень науково-технологічного потенціалу країни, який здатний забезпечити конкурентоспроможність продукції та незалежність країни за рахунок власних технологічних ресурсів					1,9
Енергетична безпека – здатність задовольняти реальні потреби населення й економіки в паливно-енергетичних ресурсах					1,9
Інвестиційна безпека – такий рівень інвестицій, який здатний забезпечити довгострокову економічну динаміку, створення інноваційної інфраструктури					1,8
Соціальна безпека – здатність забезпечити високий рівень життя населення, його високу платоспроможність					1,8
Зовнішньоекономічна безпека – здатність мінімізувати збитки від негативного впливу зовнішніх економічних чинників					1,5
Політична безпека – політична стабільність, ефективність системи державного регулювання					1,4
Кримінальна безпека – здатність мінімізувати корупцію та економічні злочини					1,3

формування міцної держави як інституту та формування ефективної економічної політики держави, дії якої здатні адекватно реагувати на виклики, які несе глобалізація, що проявляються в різноманітних формах економічної експансії.

При вступі України до Світової організації торгівлі (далі – СОТ) вона погодилася на такі рівні державної підтримки та захисту національної промисловості, які значно нижче, ніж ті, що надаються товаровиробникам західних країн [10].

Розвинені держави, США та країни Євросоюзу, забезпечують технічний та економічний розвиток за рахунок ефективної системи державних і ринкових інститутів, у тому числі й за допомогою заходів захисту національних виробників від конкуренції з боку імпортерів (зокрема, за допомогою нетарифного протекціонізму, що порушує принципи СОТ), надають державну підтримку національній промисловості шляхом прямого та непрямого субсидування, експортного кредитування, державних замовлень, збільшуючи таким чином їх конкурентоспроможність на світових ринках. На практиці загальні норми та вимоги міжнародних документів не завжди обов'язкові для провідних держав в їх торговельно-економічній політиці стосовно інших країн, що створює не взаємодію, а просто залежність однієї групи країн від іншої. Таким чином, інтеграційні процеси створюють неоднакові умови для розвитку різних країн та формують різні ролі кожної з країн на світовому ринку, створюючи диспропорційний розвиток (табл. 2).

За таких умов структурні особливості національної економіки та вузька ресурсна база для модернізації формують ризики, які можуть спричинити поглиблення диспропорційності розвитку окремих галузей. Зокрема,

в умовах швидкого нарощування пропозицій імпортової продукції на внутрішньому ринку вітчизняні виробники, які втрачатимуть конкурентні цінові переваги, не встигатимуть модернізувати виробництво з метою збереження позиції на внутрішньому ринку. І, як наслідок, частина з них втратить ринок, а їх продукція буде заміщена імпортом. Така ситуація супроводжується:

- ✦ збільшенням рівня безробіття та зниженням доходів населення за рахунок скорочення виробництва зазначеними суб'єктами господарювання та підвищенням мотивації робочої сили до міграції в інші країни;
- ✦ негативним тиском на сальдо торговельного балансу через випереджаюче зростання імпорту;
- ✦ скороченням надходжень до бюджету внаслідок зменшення ставок митних платежів та згорганням неконкурентних вітчизняних виробництв.

У науковій доповіді Інституту економіки та прогнозування НАН України «Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки» [5] проаналізовано актуальне питання економічного виміру участі України в інтеграційних процесах, інтеграційним крокам до ЄС. Як уже зазначалося, світове господарство характеризується стрімкими інтеграційними процесами, при яких відбувається руйнування кордонів національних економік.

На початку Доповіді надається експертна оцінка наслідків зміни умов торгівлі в результаті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода).

Зокрема зазначається, що очікувані зміни торговельного режиму від підписання даної Угоди як у коротко-, так й у середньостроковій перспективі створюють підґрунтя для зміни економічного розвитку, але лише за умови забезпечення урядом України необхідних інституційних змін, покращення бізнес-клімату та залучення

Зважені ставки ввізного мита у 2013 р. за видами економічної діяльності, %

Вид діяльності	Зважені ставки ввізного мита	
	в Україну для країн ЄС	до країн ЄС для України
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	6,6	10,9
Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	1,7	6,0
Рибальство, рибництво	2,5	10,9
Добування вугілля, лігніту та торфу, добування уранової та торієвої руд	0,0	3,4
Добування вуглеводнів та пов'язані з ним послуги	0,5	4,2
Добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних	2,0	4,4
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	9,7	16,1
Легка промисловість	9,8	12,4
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	0,5	7,5
Виробництво коксу; виробництво ядерних матеріалів	1,6	3,7
Виробництво продуктів нафтопереробки	1,3	5,4
Хімічна та нафтохімічна промисловість	3,4	6,3
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	6,5	8,8
Металургійне виробництво готових металевих виробів	2,0	6,5
Машинобудування	3,4	6,5
Інші галузі промисловості	6,5	11,1

Джерело: складено за [4; 9].

інвестицій в інноваційно-технологічні проекти. Виключно за таких умов спільний економічний простір дозволить прискорити технологічну конвергенцію України до кран ЄС, що позитивно відобразиться на технологічній модернізації вітчизняного виробництва, диверсифікації експорту та є важливим чинником подолання структурних дисбалансів і структурного дефіциту зовнішньої торгівлі України, а також її залежності від кон'юнктурних коливань на окремих зовнішніх ринках [5, с. 11].

Велика увага приділяється створенню ефективного інституційного середовища та формуванню відповідних, адекватних дій уряду. Таким чином, для досягнення позитивних наслідків інтеграційних процесів для економіки України є формування та реалізація ефективної економічної політики держави, адже інтеграція для України означає не лише позитивні наслідки, а й створює нові умови, за яких існує ймовірність виникнення чинників, що створюватимуть дестабілізуючий вплив на економічну динаміку.

В умовах уразливості вітчизняної економіки до зовнішніх впливів, нагромадження в ній структурних дисбалансів, зростання боргового навантаження та залежності від зовнішнього фінансування навіть незначні негативні тенденції на зовнішніх ринках можуть погіршити економічну ситуацію [5, с. 11].

ВИСНОВКИ

Економічна політика держави повинна не тільки описувати умови стратегічного розвитку країни, а й адекватно реагувати на ризики, що супроводжують складні інтеграційні процеси, за умов яких і здійсню-

ється розвиток всього світового господарства. Неспроможність держави вчасно й адекватно відреагувати на ризики призведе до того, що вигоди та позитивні ефекти від інтеграційних процесів виявляться меншими, ніж вплив дестабілізуючих факторів.

Аналізуючи стан господарської системи України, слід відмітити, що стрімке відкриття національної економіки назустріч світовому господарству показало ментальну та інституційну невідповідність до сприйняття нової реальності. Багато в чому така ситуація визначається тим, що ще не сформувалася відповідна теоретико-методологічна база обґрунтування системи управління процесами розвитку національного господарства в нових умовах ринкового фундаменталізму.

Таким чином, економічний суверенітет – найважливіший інструмент держави, за допомогою якого вона може захистити свої національні економічні інтереси. Модифікація економічного суверенітету не означає його втрату, навпаки, вона означає його вміле використання, вплітання у вигідні інтеграційні та регіональні процеси. Завдяки економічному суверенітету країна може найвигіднішим чином використовувати привілеї глобалізації на користь свого національного економічного розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобализация и безопасность развития/под ред. О. Г. Белоруса. Київ, 2002. 789 с.
2. Державне регулювання реалізації економічного потенціалу України в умовах глобалізації: монографія/Л. А. Кравченко, О. Г. Гіндес, В. Г. Безматерних та ін. Сімферополь: Підприємство «Фенікс», 2013. 311 с.

3. Комеліна О. В., Онищенко С. В., Матковський А. В., Пугач О. А. Економічна безпека держави: оцінювання та стратегічні орієнтири забезпечення: монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2013. 201 с.

4. Закон України «Про митний тариф» № 584-18 (у редакції від 01.01.2017 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>

5. Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки: наук. доп./Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Барановська І. В. та ін. Київ: Ін-т економіки та прогнозування, 2014. 91 с.

6. Концепція економічної безпеки України/Інститут економічного прогнозування; керівник проекту В. М. Геєць. Київ: Логос, 1999. 56 с.

7. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2003. Т. 5: П–С. 736 с.

8. Тютюнникова С. В., Микитась В. В. Економічний суверенітет в умовах глобалізації: зміст та особливості модифікації. *Ефективна економіка*. 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4947>

9. International Trade Statistics. URL: intracen.org/trade-support/trade-statistics/

10. Official Website of World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org/>

REFERENCES

Globalizatsiya i bezopasnost razvitiya [Globalization and development security]. Kyiv, 2002.

Heiets, V. M. et al. *Intehratsiini mozhlyvosti Ukrainy: perspektyvy ta naslidky* [Ukraine's Integration Capabilities: Prospects and Consequences]. Kyiv: Ін-т економіки та прогнозування, 2014.

"International Trade Statistics". intracen.org/trade-support/trade-statistics/

Kravchenko, L. A. et al. *Derzhavne rehulivannia realizatsii ekonomichnoho potentsialu Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [State regulation of realization of economic potential of Ukraine in the conditions of globalization]. Simferopol: Feniks, 2013.

Kontsepsiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [The concept of economic security of Ukraine]. Kyiv: Lohos, 1999.

Komelina, O. V. et al. *Ekonomichna bezpeka derzhavy: otsiniuvannia ta stratehichni oriientyry zabezpechennia* [Economic security of the state: assessment and strategic guidelines for providing]. Poltava: PoltNTU, 2013.

[Legal Act of Ukraine] (2017). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>

Official Website of World Trade Organization. <https://www.wto.org/>

Tiutiunykova, S. V., and Mykytas, V. V. "Ekonomichnyi suverenitet v umovakh hlobalizatsii: zmist ta osoblyvosti modyfikatsii" [Economic sovereignty in the context of globalization: the content and features of the modification]. *Efektivna ekonomika*. 2016. No. 5. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4947>

Yurydychna entsyklopediia [Legal Encyclopedia], vol. 5. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia, 2003.